

Sjøfugl i Norge 2014

Resultater fra SEAPOP programmet

Hekkesesongen 2014

Hekkesesongen 2014 var meget variert med store forskjeller i både bestandsendringer og hekkesuksess mellom arter og regioner. Dette gjaldt særlig de pelagisk beitende sjøfuglene, mens de kystbundne artene med få unntak klarte seg mye bedre langs hele kysten.

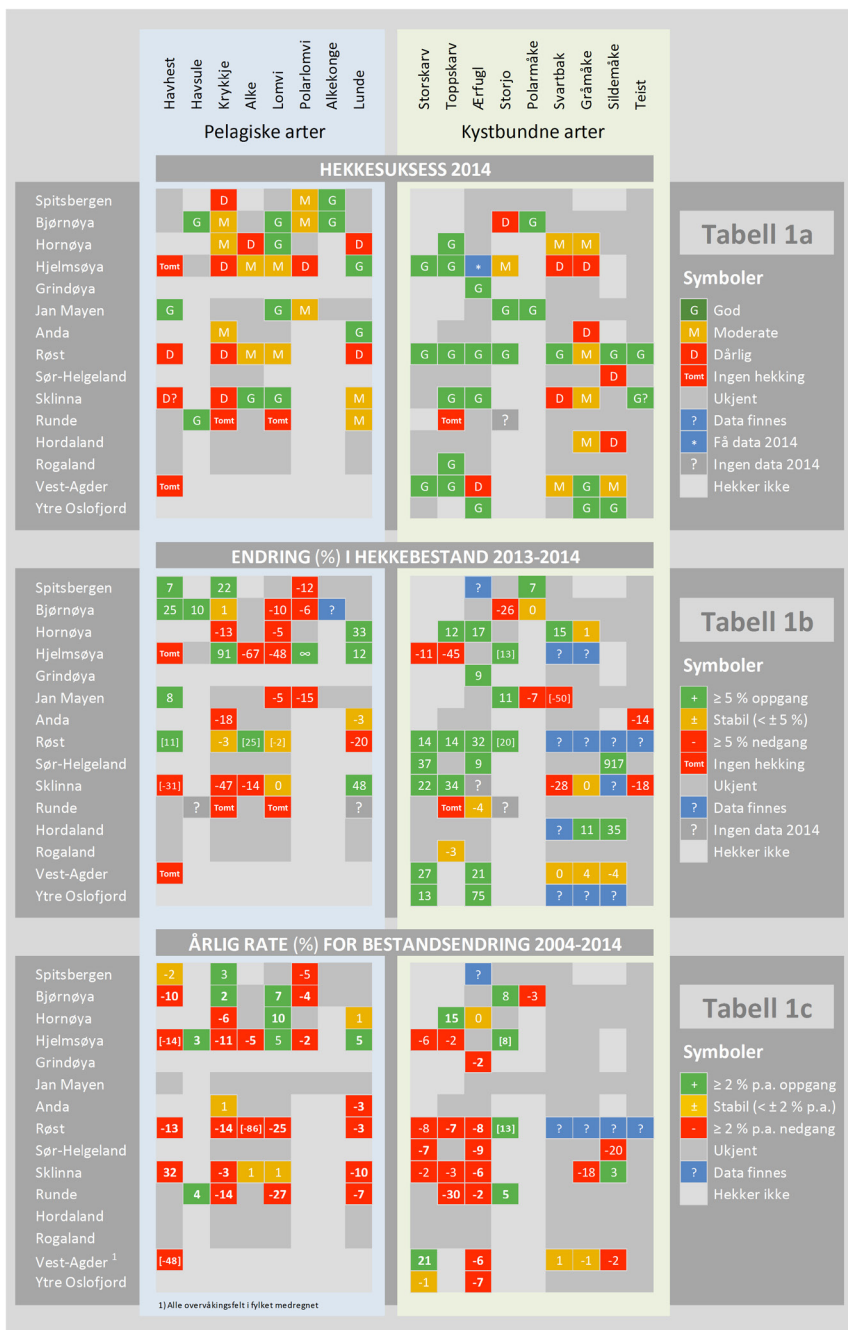
Hekkesuksess

Igjen hadde krykkje et gjennomgående dårlig år i 2014, med nærmest total hekkesvikt i alle koloniene unntatt Bjørnøya, Hornøya, Anda og Sildegarnsholmen, Ålesund (del av nøkkellokalitet Runde) hvor produksjonen var mellom 0,3 og 0,6 unger pr. reir. De tilsvarende resultatene for Hjelmsøya (0,04), Vedøy på Røst (0,08) og Sør-Gjæslingan (del av nøkkellokalitet Sklinna) (0,01) har knapt noen verdi, men det er likevel første gang de to førstnevnte av disse koloniene har produsert unger siden hhv. 2005 og 2006. Som i 2013 hadde lomvi et middels til godt år i alle koloniene med unntak av Runde, hvor arten var helt borte. På Røst var det ingen produksjon av lundeunger for det åttende året på rad, mens den var middels på Sklinna og god i de øvrige koloniene som overvåkes. De siste åtte nullårene på Røst er en tangering av den tidligere lengste perioden med hekkesvikt (1975-1982) som registrert for lundene der siden overvåkingen startet i 1964.

Røst utmerket seg igjen negativt med gjennomgående dårlig produksjon for de pelagisk beitende artene, og Hornøya overrasket med moderat til dårlig resultat for tre arter. En av disse var krykkje, hvor hekkesuksessen var dårlig i overvåkingsfeltene, men tilsynelatende litt bedre i andre deler av fjellet. Forskjellen skyldes mest sannsynlig at egg og unger i overvåkingsfeltene er mer utsatt for predasjon fra ravn. På rorbuene på Røst (Kårøya) er det også betydelig predasjon fra ravn i deler av kolonien, med tilsvarende store forskjeller i hekkesuksess.

De to andre artene med dårlig hekkesuksess på Hornøya i 2014 var alke og lunde, noe som først og fremst skyldtes predasjon fra mink. Mink ble observert jaktende i lundehuler flere ganger i løpet av sommeren. Straks hekkesesongen var over iverksatte Statens Naturoppsyn tiltak for å få bukt med problemet og fjernet 10 mink på Hornøya og 13 på naboøya, Reinøya. På Jan Mayen

Hovedresultater fra arbeidet på SEAPOPs nøkkellokaliteter i 2014

derimot, var 2014 et godt år med høy hekkesuksess for fire av de fem artene som ble overvåket. Unntaket var polarlomvi som produserte kun 0,4 unger pr. reir, det samme som i 2013. Situasjonen for de kystbundne artene var mye lysere enn for de pelagisk beiteende artene i 2014. Både storskarv og toppskarv hadde en god sesong i alle koloniene hvor de overvåkes, med unntak av Runde hvor det igjen var total hekkesvikt og dermed det fjerde året på rad med dårlig ungeproduksjon. Både på Sklinna og Røst startet toppskarvene hekkingen tidlig, og de produserte 2-3 unger pr. reir. Dette skyldes i hovedsak en svært god tilgang på sei av de to yngste årsklassene.

Ærfugl hadde også et godt år, men gjorde det dårlig på overvåkingslokaliteten i Vest-Agder. For stormåkene var hekkesultatene svært varierende, men gjennomgående dårlig for svartbak og gråmåke i Finnmark. Gråmåke gjorde det forholdsvis dårlig over hele landet, unntatt i Skagerrakområdet. Flere steder startet sesongen brukbart, men mange unger døde av næringsmangel i siste halvdel av juni. Hos polarmåke, derimot, var produksjonen god både på Bjørnøya og Jan Mayen, med hhv. 0,7 og 1,1 unger pr. reir.

I sterk kontrast til de pelagiske artene hadde de kystbundne artene også et veldig godt år på Røst, hvor den gode tilgangen på seiungel sikret god mattilgang for flere arter. Hekkesuksessen ble vurdert som god for storskarv, ærfugl og teist. Blant måkefuglene gjorde både svartbak (1,3 unger pr. reir), sildemåke (1,3) og de seks storjoparene (1,0) det bra, mens gråmåke (1,0) og fiskemåke (0,5) hadde mer moderat ungeproduksjon. Også på Hjelmsøya og Jan Mayen hadde storjo en tilsvarende god sesong med 1,0 unge produsert pr. par, mens det var fullstendig hekkesvikt på Bjørnøya.

Havsulene fortsatte sin etablering på Bjørnøya og produserte unger for tredje år på rad, med minimum seks unger fordelt på ni reir. Også på Runde hadde arten god ungeproduksjon, faktisk meget god med nesten 100 % hekkesuksess.

Nøkkellokalitetene i SEAPOP pr. 2014. Symbolfargene viser hvordan lokalitetene representerer ulike havområder; det nordlige Barentshavet (mørkeblå), det sørlige Barentshavet (lyseblå), Norskehavet (grønne), Nordsjøen (oransje) og Skagerrak (røde). Nøkkellokaliteter som dekker to havområder er splittet i farge. Store sirkler markerer hovedlokaliteter, mens små er tilhørende underlokaliteter. Trekanter angir nøkkellokaliteter som har fokus på en art (ismåke på Barentsøya, ærfugl på Grindøya, sildemåke i Sør-Helgeland og toppskarv i Rogaland).

Krykkje med unge.
© Tycho Anker-Nilssen

Bestandsutvikling

Lomviken er kritisk truet på fastlandet, og hvert år er det knyttet betydelig spenning til hvordan bestanden har utviklet seg. Dessverre var det ingen lyspunkter i 2014, med nedgang eller uendret antall hekkende fugler i samtlige kolonier som overvåkes. På Runde har lomvibestanden kollapset fullstendig, og ingen fugler ble registrert i overvåkningsfeltene i 2014. Noen få titalls par hekker imidlertid skjult i sprekker og innimellom havsulereirene på øya. For 30 år siden talte denne kolonien omkring 8000-10000 par! En nedgang

i lomviantallet på Hornøya brøt den jevnt positive trenden i overvåkningsfeltene der gjennom de siste 25 årene. Dette skyldes nok ingen reell nedgang, men heller en kombinasjon av at noen av prøvefeltene er fulle (og må suppleres med nye), at tellingene ble overført av ny observatør og at arten hadde en noe lavere hekkesuksess enn i tidligere år. Det siste kan ha ført til at parene tilbragte mindre tid sammen på hylla, slik at det var færre fugler tilstede på tellingene. Det store bildet på Hornøya viser en fortsatt økning og spredning av lomvibestanden, noe som er reflektert i den positive trenden i antall på 10 % årlig siden 2004. Vi ser den samme trenden på Bjørnøya og for bestanden som hekker i skjul på Hjelmsøya, men også på Bjørnøya var det en nedgang fra 2013. Det ble ikke observert noen endring i lomvibestanden på Sklinna fra 2013 til 2014.

Polarlomvien sliter i alle de overvåkede koloniene, med både kortsiktig og langsiktig tilbakegang på Spitsbergen og Bjørnøya. På Jan Mayen var det bekymringsfullt at nedgangen på 27 % fra 2012 til 2013 fortsatte med ytterligere 15 % nedgang til 2014. Overraskende av året var observasjoner av enkelte polarlomvi sammen med lomvi i urer på Hjelmsøya.

Bestandsutviklingen for krykkje gir størst grunnlag for bekymring, med stor og langvarig nedgang langs hele fastlandskysten. Et lite lyspunkt i 2014 var en nær dobling av bestanden på Hjelmsøya, sammenlignet med året før, men dette er langt fra nok til å stagge den negative utviklingen i et lengre perspektiv. Etter en god start på sesongen med mye lodde i havet, gikk det bare nedover og nesten ingen unger ble produsert. På Runde var det tomt for krykkje i overvåkningsfeltene, mens antall hekkende fugler i en nærliggende koloni (Sildegarnsholmen i Ålesund) var uendret fra året før. På Anda hekket det 18 % færre enn i 2013, og mange krykkjereir ble utsatt for predasjon fra måker og ravn.

Lengst nord, på Spitsbergen og Bjørnøya, er det store årlige variasjoner i antall fugl i de enkelte koloniene, men i hovedtrekk er det en svak økning i krykkjebestanden med omkring 2-3 % pr. år. Blant de øvrige pelagisk beitende artene var det stor variasjon i bestandsutviklingen fra koloni til koloni. Havhesten økte i antall i flere kolonier, med unntak av Sklinna, hvor den lille bestanden som ble etablert i 2007 bare talte ni par, fire færre enn i 2013. Dette kan skyldes tilstedeværelse av mange havørner i den perioden fuglene etablerte seg på reirplassene. På Bjørnøya ble det registrert en oppgang på 25 % for arten, men manglende

data fra noen av prøvefeltene i 2013 på grunn av dårlig vær gjør at tallet ikke nødvendigvis er reelt. På Røst fortsatte lundebestanden å minke, med en nedgang på 20 % fra 2013. Bestanden på Anda var stabil, mens de øvrige koloniene som ble overvåket økte betydelig. Det siste tiåret har bestanden vært stabil på Hornøya og økt betydelig på Gjesvær (som er tilordnet Hjelmsøya nøkkellokalitet), mens de andre koloniene har gått klart tilbake.

For de mer kystnære artene var 2014 et ganske positivt år, med en økning i mange bestander fra 2013. For skarveartene var det kun på Hjelmsøya og Runde at bestandene gikk tilbake. På Runde ble det faktisk ikke observert toppskarv i overvåkningsfeltene. Ærfugl økte i antall i seks av sju kolonier, mens den sjuende var stabil. For både skarvene og ærfugl har imidlertid utviklingen det siste tiåret vært negativ på nesten alle lokalitetene. Dette er særlig dramatisk på Runde, hvor det som tidligere var en av landets aller største toppskarvkolonier har forsvunnet i løpet av bare 4-5 år. Storjoen fortsetter derimot å øke med 5-13 % årlig i alle koloniene, selv om antallet på Bjørnøya for en gangs skyld gikk tilbake i 2014 (som i 2009). Mens svartbakbestanden på Hornøya økte med 15 %, gikk bestandene på Sklinna kraftig tilbake.

Avsluttende kommentarer

Når utviklingen det siste tiåret vurderes under ett, ser vi at flere av nøkkellokalitetene viser store røde tall. På Hjelmsøya (inkl. Gjesvær) var det tilbakegang for seks av ti arter, på Røst åtte av ni, på Sklinna syv av ti og på Runde fire av syv. Når vi samtidig, over flere år, registrerer vidt utbredt hekkesvikt for en rekke arter som beiter på forskjellige næringsemner, er det ingen tvil om at dagens situasjon er alvorlig. Ser vi enda lenger bakover, må vi konkludere at situasjonen for norske sjøfugler aldri har sett dystre ut enn den gjør nå.

SEAPOP runder 10 år

Startskuddet for SEAPOP gikk våren 2005 da Miljøverndepartementet oppnevnte en bredt sammensatt gruppe med mandat å styrke samordningen av den nasjonale kartleggingen og overvåkingen av sjøfugl. Nøyaktig 10 år etter den formelle starten inviterer styringsgruppen og de utøvende institusjonene til et jubileumsseminar for programmet. Dette er det femte arrangementet i en serie av seminarer som alle har vært spesielt filrettelagt for de viktigste brukerne av dataene og kunnskapen SEAPOP innhenter og opparbeider. I anledning jubileet har programmets faggruppe også utarbeidet et nøkkeldokument som presenterer hva programmet har utrettet i løpet av de ti første årene. Dokumentet gir en introduksjon til arbeidet på de viktigste kunnskapsområdene programmet dekker og tjener som en veiledning til SEAPOPs nettsted og databasetjenester, hvor man finner den mest detaljerte informasjonen.

The poster features a large image of a puffin in flight on the right. On the left, the SEAPOP logo is shown above the title 'Sjøfugl i krise' in yellow, followed by '10-ÅRS JUBILEUMSSEMINAR' in white. Below this, the subtitle 'Hva vi vet – og hva vi bør vite' is displayed. A row of five grey boxes lists topics: 'TILSTAND OG UTVIKLING', 'KLIMAEFFEKTER OG ANDRE ÅRSAKER', 'SEATRACK', 'VERDIEN FOR ULIKE BRUKERE', and 'NY OG BEDRE INNSYNSLØSNING'. A red box labeled 'PANELDEBATT' is positioned below the 'SEATRACK' box. The date '15.-16. april 2015' and location 'Holmen Fjordhotell Asker' are listed. A red box identifies the 'HOVEDINNLEDER Stein Lier-Hansen'. Logos for NINA, the Norwegian Environment Agency, and other institutions are shown. A 'Velkommen!' message is followed by logos for various organizations including the Norwegian Environment Agency, OED, and others. At the bottom, it says 'Styringsgruppen for SEAPOP'. An inset image shows a book cover titled 'SEAPOP De ti første årene' with a photo of puffins on a rock and the text 'Nøkkeldokument 2005-2014'.

SEAPOP Sjøfugl i krise
10-ÅRS JUBILEUMSSEMINAR

Hva vi vet – og hva vi bør vite

TILSTAND OG UTVIKLING KLIMAEFFEKTER OG ANDRE ÅRSAKER SEATRACK VERDIEN FOR ULIKE BRUKERE NY OG BEDRE INNSYNSLØSNING

PANELDEBATT

15.-16. april 2015
Holmen Fjordhotell
Asker

HOVEDINNLEDER
Stein Lier-Hansen

NINA
Utvøende institusjoner

Velkommen!

Norsk oljeslag OED Styringsgruppen for SEAPOP

SEAPOP
De ti første årene
Nøkkeldokument 2005-2014

Plakaten for jubileumsseminaret våren 2015 og faggruppens nøkkeldokument som presenterer SEAPOPs arbeid og resultater i de første ti årene.

Hvorfor SEAPOP?

Sjøfugl er våre mest synlige havdyr og en høyt verdsatt naturressurs i et levende kyst- og havmiljø. Deres evne til å utnytte elementene er fascinerende og bidrar til å forklare hvorfor sjøfugl fremdeles har stor nytteverdi. Selv om moderne handel og teknologi har redusert sjøfuglenes betydning som mat og veivisere til og fra fiskefeltene, dokumenteres stadig oftere at de er både tidlige, følsomme og kostnadseffektive indikatorer på viktige endringer i havmiljøet. Derfor kan økologisk kunnskap om sjøfugl være samfunnsnyttig informasjon som vil tjene en helhetlig og bærekraftig forvaltning av våre marine økosystemer.

Norge har flere sjøfugler enn de fleste land og dermed et særlig internasjonalt forvaltningsansvar. Medregnet alle arter som er helt eller periodevis avhengige av det marine miljø, så opptrer 16 av våre nær 60 regulære sjøfuglarter med minst 25 % av sin europeiske bestand i våre områder. Tolv av disse forekomstene er hekkende bestander, og seks arter har sin hovedtyngde her. Med 22 arter sjøfugl på den norske rødlista er utfordringen enda større. Antallet ser ut til å øke, og tre arter er nå regnet som sterkt eller kritisk truet.

SEAPOP er et nasjonalt program som styrker og samordner oppbyggingen av kunnskap om sjøfugl i norske farvann: Bestandene kartlegges i et rullerende system, og deres utvikling og demografi overvåkes på et nettverk av lokaliteter. Parallelt med dette utføres studier som belyser deres økologiske rolle ytterligere. Programmet har spesiell fokus på å avdekke og forklare endringer for de arter, bestander og områder som antas å være mest sårbare for ytre påvirkninger. Slik kunnskap er en forutsetning for å kunne identifisere og iverksette forebyggende og avbøtende tiltak.

Tilrettelegging og formidling av kunnskap tillegges også betydelig vekt i SEAPOP. De fleste innsamlede data og resultater operasjonaliseres og gjøres løpende tilgjengelig via programmets eget nettsted www.seapop.no. Der kan du også lese om hvordan arbeidet foregår, laste ned de mer detaljerte resultatrapportene og finne referanser til de mange publikasjonene som er basert på data fra programmet.

SEAPOP Nøkkelinfo

Økonomi

SEAPOP-programmet gjennomføres med økonomiske tilskudd fra offentlige myndigheter og oljeindustrien. Tildelingene over statsbudsjettet går fra Klima- og miljødepartementet (KLD) og Olje- og energidepartementet, og kanaliseres via Miljødirektoratet og Norges Forskningsråd til de utøvende institusjonene: Norsk institutt for naturforskning (NINA), Norsk Polarinstitut (NP) og Tromsø Museum - Universitetsmuseet (TMU). De utøvende institusjonene bidrar med en betydelig egeninnsats.

Styringsgruppe

KLD har oppnevnt en styringsgruppe for programmet som ledes av Miljødirektoratet. For tiden er følgende institusjoner representert: Miljødirektoratet, Oljedirektoratet, Norsk olje og gass, Kystverket, Sjøfartsdirektoratet, Fiskeridirektoratet og Havforskningsinstituttet (HI). Sistnevnte har status som observatør og rådgiver i styringsgruppen, i likhet med NINA og NP som deltar for de utøvende institusjonene.

Publikasjoner og SEAPOP Web

SEAPOP produserer en lang rekke skriftlige produkter. Rapportene og alt annet som er fritt tilgjengelig kan du laste ned vederlagsfritt i pdf-format fra programmets nettsted www.seapop.no. Denne weben er et åpent hav av informasjon om og resultater fra de mange prosjektene i programmet. Følg nyhetssakene, sjekk de løpende oppdaterte litteraturlistene eller prøv vår nye innsynsløsning til de sentrale databasene og resultatene programmet bygger opp!

Samarbeid og takk

SEAPOP samarbeider mer eller mindre formalisert med en lang rekke andre aktører. Nasjonale institusjoner som hvert år bidrar til arbeidet omfatter blant annet Fylkesmannsetaten, Havforskningsinstituttet, Kystvakten, Kystverket, Norsk Ornitologisk Forening, Statens naturoppsyn og Sysselmannen på Svalbard. I tillegg kommer et stort antall enkeltpersoner både i inn- og utland; ingen nevnt ingen glemt.

Vi imøteser videreføringen av det gode samarbeidet SEAPOP har etablert, og takker herved samtlige medvirkende for den velvilige innsatsen i 2014!

SEAPOP Styringsgruppe

SEAPOPs hensikt er å

- Være den sentrale kilden til kvalitetssikret informasjon og kunnskap om norske sjøfugler.
- Bidra til en mer helhetlig, økosystembasert forvaltning av sjøfugl i norske farvann gjennom fortsatt kartlegging og overvåking på minst dagens nivå.
- Forsøke å forklare endringene i sjøfuglbestandene som bruker norske kyst- og havområder gjennom videre nasjonalt og internasjonalt samarbeid mellom ledende forskningsinstitusjoner og med bruk av ny teknologi,
- Identifisere hvilke miljøfaktorer som styrer sjøfuglenes demografi og atferdsmessige responser på miljøendringer.
- Fortsette å utvikle, oppdatere og kvalitetssikre lett tilgjengelige databaser med standardiserte resultater for sjøfuglenes utbredelse, tilstand og utvikling.
- Etablere faste rutiner for lagring av alle data i databasene, samt tilrettelegge for enkel og formålstjenlig formidling av data til interesserte partnere og andre aktører.
- Videreutvikle bruk av sjøfugl som samfunnsnyttige indikatorer for havmiljøet.

Tekstbidrag til dette heftet:

Tycho Anker-Nilssen, Robert T. Barrett, Signe Christensen-Dalsgaard, Sébastien Descamps, Kjell Einar Erikstad, Sveinn Are Hanssen, Svein-Håkon Lorentsen, Erlend Lorentzen, Tone Kristin Reiertsen, Hallvard Strøm og Geir Helge Systad.

Redaksjon og layout:

T. Anker-Nilssen, R.T. Barrett, H. Strøm, K. Sivertsen

© SEAPOP 2015

ISSN 1893-8752